

برنامه درسی و تربیت اخلاقی دانش آموزان

دکتر رضا جعفری هرندي
استاديار دانشگاه قم

ثريا خدائي
كارشناسي ارشد تربيتي، رزي درسي دانشگاه آزاد
اسلامي واحد ميمه

نشر دارخوين
۱۳۹۴

سرشناسه: خدائی، ثریا، ۱۳۴۹-
عنوان و نام پدیدآور: برنامه درسی و تربیت اخلاقی دانش‌آموزان/ ثریا خدایی.
مشخصات نشر: اصفهان: دارخوین، .

مشخصات ظاهری: ۱۱۲ صفحه
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۸۰-۲۱۷-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیا
یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : شاگردان -- اخلاق
موضوع : تعلیمات دینی اسلامی
موضوع : اسلام و آموزش و پرورش
شناسه افزوده: جعفری هرنندی، رضا، ۱۳۴۸_

رده بندی کنگره: ۴۰۹/۴ب۴ ۱۳۹۴ LB۳۶۰۹

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۸۱

شماره کتابشناسی ملی: ۲۸۹۰۷۱۹

برنامه درسی و تربیت اخلاقی دانش‌آموزان رضا جعفری هرنندی - ثریا خدائی

نشر دارخوین
ویراستار: فاطمه علی پوردهقان
صفحه‌آرا: حامد شاه‌مرادی
طرح جلد: سیدرضا موسوی
شمارگان: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: ۱۳۹۴
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۸۰-۲۱۷-۹

www.darkhovain.ir

تلفن مرکز پخش:

۰۳۱ ۹۵۰ ۲۰۷۷۲

مقدمه

۹

فصل اول / تعاریف و مفاهیم

۱۳

تعریف رشد

۱۵

تعریف رشد از دیدگاه روانشناسان رشد

۱۵

چند گونگی رشد

۱۵

رشد اخلاقی

۱۶

مفهوم اخلاق در روانشناسی

۱۶

مفاهیم اخلاقی

۱۶

برنامه درسی

۱۷

تربیت اخلاقی

۱۷

برنامه درسی تربیت اخلاقی

۱۷

فصل دوم / عناصر برنامه درسی تربیت اخلاقی با توجه به دیدگاه میلر

۱۹

مبنای انسان شناختی برنامه درسی تربیت اخلاقی

۲۱

عناصر (عوامل) برنامه درسی

۲۳

عناصر مهم در تربیت اخلاقی

۲۳

هفت عنصر از عناصر اساسی برنامه درسی تربیت اخلاقی بر اساس مبانی دینی با

۲۵

توجه به دیدگاه میلر

فصل سوم / مبانی و رویکردهای تربیت اخلاقی

۴۳

تربیت اخلاقی در اسلام

۴۵

رویکردهای تربیت اخلاقی

۴۸

تدوین محتوا در برنامه درسی اخلاق مدار

۵۰

ابعاد دیدگاه اخلاق مدار در برنامه درسی

۵۱

آرمان های تربیتی

۵۲

نقش معلم

۵۳

۵۹	فصل چهارم / روش های آموزش اخلاق در مکاتب
۶۱	روش آموزش اخلاق در مکتب روانکاوی
۶۱	روش آموزش اخلاق در مکتب یادگیری
۶۲	روش آموزش اخلاق در مکتب رشدی شناختی
۶۲	قضاوت اخلاق و رفتار اخلاقی
۶۳	پرورش اخلاقی دانش آموزان

۶۵	فصل پنجم / نقش آموزش و پرورش در تربیت اخلاقی دانش آموزان
۶۷	تربیت ارزش های اخلاقی در دانش آموزان
۷۰	نقش آموزش و پرورش در تقویت ارزش های اخلاقی، وجدان و تعهد اجتماعی دانش آموزان

۷۳	فصل ششم / برنامه درسی معنوی، تربیت و اخلاق
۷۸	تربیت اخلاقی
۸۱	برنامه درسی معنوی برای دستیابی به تربیت دینی
۸۲	تربیت دینی
۸۴	مفهوم برنامه درسی معنوی و نقش آن در فرایند تربیت دینی
۸۴	مبنای هستی شناختی برنامه درسی معنوی
۸۷	آرمان ها و اهداف برنامه درسی معنوی
۹۰	اصول برنامه درسی معنوی
۹۰	تلقی نسبت به فرایند یادگیری
۹۳	تلقی نسبت به یادگیرنده
۹۵	تلقی نسبت به فرایند آموزش
۹۷	تلقی نسبت به معلم
۱۰۰	روش های برنامه درسی معنوی

۱۰۵	منابع و مآخذ
-----	--------------

مقدمه

تعلیم و تربیت سرآمدگ بشر، مهم ترین و اساسی ترین جنبه زندگی است. مشخصه جامعه سالم و توسعه یافته صرفاً به داشتن موقعیت جغرافیایی خوب و معادن متنوع و منابع مالی نیست، بلکه جامعه سالم و توسعه یافته، جامعه ای است که دارای نظام تعلیم و تربیت با نشاط، زنده و مرقی است. چنین نظامی می تواند انسان های آزاد، مستقل، اخلاقی، مبتکر بسازد که جامعه را به سامان مادی و تعالی معنوی برساند. از نگاه علامه مصباح یزدی، در باب اهمیت امر تعلیم و تربیت، می توان گفت: فراهم آمدن زمینه رشد و استکمال معنوی و باطنی آدمیان بیش از هر چیز مدیون نهاد تعلیم و تربیت است، نه هیچ نهاد دیگری؛ زیرا در سایه تعلیم عقاید هستی شناختی صحیح و ارزش شناختی صحیح و بر طبق ارزش های پسندیده اخلاقی و سوقی، می توان خداپرستی و استکمال معنوی انسان ها را گسترش داد و عمق بخشید. تعلیم اسلام به تربیت جان و پرورش روح آدمی توجه ویژه ای دارد؛ زیرا انسان در پرتو تربیت نفس و تزکیه روح، به مراحل کامل انسانیت دست می یابد و سرانجام به فلاح و سعادت ابدی نایل می شود.

چنان که حضرت علی^(ع) می فرماید:

اگر فرضاً به بهشت امید نداشتیم و از آتش دوزخ نمی ترسیدیم و به ثواب هم عقیده نداشتیم، باز هم سزاوار بود که در جست و جوی مکارم اخلاق باشیم؛ زیرا مکارم اخلاق، راه پیروزی و سعادت را به انسان نشان می دهد.

جامعه امروز بشر دچار بحران هویت معنویت و اخلاق شده است. از این رو، امروز نیاز بشر به تزکیه و پرورش، به مراتب بیش از نیاز او به تعلیم و آموزش است.

بی شک یکی از اهداف تأسیس آموزشگاه های رسمی (مدارس) کشور، تربیت اخلاقی دانش آموزان است. «مکتب و مدرسه عبارت است از: تأسیساتی که برای تربیت اخلاقی و جسمی و بدنی ابناء نوع بشر دایر می گردد». بر این اساس، دانش آموزان زمانی در دست مراکز آموزشی هستند که این مراکز سهم مؤثری در شکوفایی استعدادها، روز خلاقیت و تربیت اخلاقی آنها دارند که در سایه آگاهی و بصیرت حاصل می شود.

بنابراین، نهاد آموزش و پرورش، که یکی از گسترده ترین نهادهای اثرگذار و جهت دهنده در همه کشورهاست، با توجه به مخاطبان فراوان و مستعدی که دارد و با توجه به رسالت های آموزشی و پرورشی خود باید برنامه تربیت اخلاقی را جزء اصلی ترین و محوری ترین مسائل آموزشی و تربیتی خود قرار دهد. این ضرورت، که برخاسته از نقش و جایگاه اخلاق در حیات انسانی است، زمانی مورد تأکید قرار می گیرد که وظیفه اصلی این نهاد را احسان فطرت دینی انسان ها بدانیم؛ چرا که رسالت متولیان امر تعلیم و تربیت، بیدار کردن فطرت انسان ها و پاک کردن غبار غفلت از آنهاست تا انسان حضور خدا را در زندگی و از درون خود لمس کرده، گرایش او به دین و اخلاق آشکار گردد.

امروزه یکی از دغدغه های موجود در نظام های آموزشی، چگونگی تربیت اخلاقی است. در بحث تربیت اخلاقی، صرف شناخت ضرورت و جایگاه آن

در میان ابعاد تربیت، مطرح نیست. امروزه مسئولان و برنامه‌ریزان، به دنبال راهکار عملی برای حل این مشکل هستند. به نظر می‌رسد «برنامه درسی»، در این زمینه می‌تواند نقش هماهنگ کننده همه عوامل دخیل در تربیت را ایفا نموده، کارساز باشد.

برنامه درسی همواره بین دو نیروی انسانی معلم و شاگرد در تعلیم و تربیت رابطه برقرار می‌کند، و می‌توان از آن به منزله قلب نظام تعلیم و تربیت و ابزاری در جهت تحقق اهداف آموزش و پرورش یاد کرد. برنامه درسی از اساسی‌ترین و مهم‌ترین موضوعات و مسائل آموزش و پرورش رسمی به شمار می‌رود. به عقیده نگارنده، برنامه درسی را باید بر پایه اصلی تعلیم و تربیت دانست و به نظر می‌رسد بی‌شک، آموزش و پرورش یک جامعه را از روی محتوای برنامه تحصیلی آن در مناطق مختلف، ارزیابی می‌کنند.

از این رو در این کتاب سعی شده است که در فصل به بیان برنامه درسی و تربیت اخلاقی دانش‌آموزان می‌پردازد که شامل فصل اول؛ تعاریف و مفاهیم، فصل دوم؛ عناصر برنامه درسی تربیت اخلاقی با توجه به دیدگاه میلر، فصل سوم؛ مبانی و رویکردهای تربیت اخلاقی، فصل چهارم؛ روش‌های آموزش اخلاق در مکاتب، فصل پنجم؛ نقش آموزش و پرورش در تربیت اخلاقی دانش‌آموزان می‌باشد.

دکتر رضا جعفری هرنیدی: استادیار دانشگاه قم

ثریا خدائی؛ کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی دانشگاه راد اسلامیه